בשלח ג

א. בפרשתנו ביים סוף „פרשת המן"[1] פירט אויס די תורה[2] „והעומר עשירית האיפה הוא". איז לכאורה ניט פאַר־שטאַנדיק: פאַרוואָס זאָגט די תורה דעם שיעור פון עומר ערשט צום סוף פרשת המן, נאָכדעם ווי די תורה דערציילט אַלע פרטים וענינים וועגן דעם מן ביז נאָך זיין ענדע „ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת"[3]? לכאורה האָט דאָס די תורה געדאַרפט זאָגן פריער אין דער פרשה, ביים דערמאָנען צום ערשטן מאָל די מדת העומר[4] ביי מן[5].

דער בחיי[6] איז מסביר „מפני שכל הפרשה מבארת ענינו של מן ואחר שהשלים הספור בעסקי המן הוצרך לפרש עתה באחרונה כמה השיעור"[7].

אָבער לכאורה איז דער תירוץ דורש ביאור: פאַרוואָס איז דער שיעור העומר אַ באַזונדער זאָך, ניט קיין פרט פון „ענינו של מן" און „ספור בעסקי המן"?

אויב מיט „עשירית האיפה" איז דער פסוק בלויז אויסן צו מודיע זיין דעם שיעור (המדויק) פונעם „עומר" וועל־כער שטייט פריער אין פסוק און מען ווייס ניט זיין שיעור[8] — איז מצד דעם טעם גופא האָט דער שיעור געדאַרפט שטיין פריער אין די פסוקים[9]. וואָרום די כמות השיעור איז ניט קיין זייטיקער ענין, נאָר נוגע צום תוכן הבנת הענין[10]:

ירידת המן איז געקומען אַלס ענט־פער אויף „תלונות בני ישראל"[11] אַז „הוצאתם אותנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב"[12], וואָס אויף דעם האָט דער אויבערשטער געזאָגט[11] „שמעתי את תלונות בנ"י גו" און וויי־טער איז די תורה ממשיך[13]: „זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגולגולת מספר נפשותיכם . . וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו"

— איז דאָך נוגע, בתוכן כתובים אלו, צו וויסן וויפל איז דער שיעור פון „לפי אכלו עומר לגולגולת" צוליב דער אכילה „לשובע"[14] פון דעם טאָג, ובאופן

---

1) כן נקרא בפרש"י פרשתנו טז, לג. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח ס"א ס"ה (ס"י. ובמהד"ת — ס"ט). ובכ"מ בפוסקים ובמפרשי התורה (וראה לעיל ע' 95 ואילך ובהערה 2 ע"ד אמירת פ' המן).

2) שם, לו.

3) שם, לה.

4) שם, טז. (או בהפסוקים שלאחריו) יח. כב.

5) כן הקשה בבחיי עה"פ שם, לו. אלשיך שם, לא (קושיא הי"א). ועוד.

6) פרשתנו שם, לו.

7) בבחיי שם עוד תירוץ — להסמיכו לפרשה שלאחרי'. ע"ש הביאור. וצ"ע אם מתאים לפי' הראב"ע שבהערה 15.

8) ראה מכילתא שם, לו: והעומר אינו ידוע כמה הוא ת"ל עשירית האיפה כו'. ובאברבנאל כאן בסופו: ובעבור שהיתה מדת האיפה יותר מפורסמת וידועה אצלם אמר והעומר עשירית האיפה הוא.

9) ולהעיר מפרש"י שבסוף הערה 17.

10) להעיר מעקידה כאן שער מא (פג, סע"א): ולפי שהמדה הוא דבר שהרבה מהמכוון תלוי בה אמר בחתימת הכל והעומר עשירית האיפה הוא.

11) טז, יב.

12) שם, ג.

13) שם, טז. יח.

14) שע"ז התלוננו (טז, ג) ונתמלא בקשתם (טז, ח).

אז מער פון דעם איז ניט געווען נויטיק[15] ולכן „לא העדיף המרבה", און ווייניקער דערפון איז ניט געווען געניג[16] ובמילא „הממעיט לא החסיר".

דערפון גופא[17] איז לכאורה מובן, אז דער פסוק „והעומר עשירית האיפה הוא" איז דא ניט (נאר) אויסן צו מודיע זיין דעם שיעור פונעם עומר מן לגול־גולת (וואס ווערט געזאגט אין דער פרשה פריער), נאר מיט דעם שיעור איז כוונתו צו מוסיף זיין נאך אן ענין בשייכות להמן, וואס דער ענין איז ניט פארבונדן מיט עצם „פרשת המן"[18] וירידתו במשך די ארבעים שנה אין מדבר, נאר ער איז נוגע אויך נאך (דעם ווי דער פסוק לאזט וויסן וועגן) זיין ענדע „ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת גו' אל קצה ארץ כנען"[19].

ב. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים אן ענין הדורש ביאור אין דעם וואס דער פסוק „לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגולגולת מספר נפשותיכם" — אז פאר יעדן איינעם האט מען צוזאמען גענקליבן איין עומר[20]. אין טבע בני אדם זיינען דא חילוקים — ובפרט בין קטן לגדול — בנוגע כמות המזון וואס ברענגט לידי שביעה; ווי קען זיין דער זעלבער שיעור סיי פאר א תינוק קטן און סיי פאר א גדול[21], ובפרט פאר אזא וואס מדת גופו איז גרעסער[22] ווי ביי אנדערע גדולים[23]?!

ואע"פ אז כללות ירידת המן, מיט אלע פרטים שבזה, איז געווען אן ענין נסי[24],

---

15) ראה ראב"ע (כאן לו): הזכיר זאת המדה כי עומר לגולגולת ה' רב לשובע.

16) ראה עירובין פג, ריש ע"ב (ועד"ז הוא במכילתא, מכילתא דרשב"י, י"ש — הובא בבחיי כאן סז): עמר לגולגולת אמרו האוכל כמדה זו ה"ז בריא . . יתר . . רעבתן פחות . . מקולקל.

17) ע"ד הפשט (ולכאורה י"ל שכ"ה כוונת הבחיי) יש לבאר, שבנ"א באותו הזמן ה' ידוע להם מדת העומר וכמש"נ „וימדו בעומר", והפסוק „והעומר עשירית האיפה הוא" הוא רק להודיע לנו שיעור העומר. ולכן נאמר בסוף הפרשה — כדי לא להפסיק באמצע סיפור קורות זמן ההוא בתחלת ירידת המן.

אבל (נוסף ע"ז שעדיין אינו מובן מדוע בא הפסוק „והעומר עשירית גו' בסיום הפרשה ממש, ולא לפני פסוק לב) ע"פ המבואר בפנים אי"ז מספיק, דהרי גם בפשש"מ כאשר לומדים עומר לגולגולת „וימדו בעומר" נוגע לידע שיעורו שהי' להם כדי שביעה כנ"ל. אף ש"ל שגם ע"פ פשוטו ממתינים לידע כל הפרטים עד סיום הפרשה. ולהעיר מפרש"י סז, טז (בפעם הא' שנזכר „עומר"), „עומר שם מדה", ואינו מוסיף אפילו (כדרכו בכ"מ) שמפורשת מדתו בסוף הפרשה.

18) להעיר מסיום פרש"י שם „והוא שיעור לחלה ולמנחות" ובכמה מפרשים (גו"א. באר מים חיים), שלכך הודיע לנו הכתוב העומר כמה הוא כדי להודיע לדורות שיעור חלה כר. וראה עירובין שם.

19) ראה גם ש"ך עה"ת פרשתנו שם, לו (נז, ג).

20) פרש"י סז, יז (ובמדרז"ל (מכילתא וילק"ש שם, טז. ועוד) — אבל ראה לקמן הערה 22). — ולהעיר שלכאורה זהו היפך פשש"מ: 1) כפי אכלו (ולהעיר מלעיל יב, ד), 2) סותר להמשך „עומר לגולגולת", 3) בסוף פ' יח — הולי"ל בפשטות „איש עומר לגולגולת לקטו". וראה שיחות ש"פ בשלח תש"פ משפטים תשמ"ו.

21) להעיר מראב"ע (כאן יט): אם נשאר לו שלא יכול לאכלו ישליכנו מחוץ לאהלו. וראה ראב"ע שבסוף הערה הבאה. ואכ"מ.

22) בש"ך עה"ת כאן (סז, יז): מה שחסר מן הגדול יהי' בקטן ומזה יבא עומר לכ"א. המשל א' יש לו שני בנים קטנים והוא ואשתו גדולים לשני הקטנים עומר חצי עומר לכל אחד וגדולים צריכים עומר וחצי לכל אחד, היו לוקטים ד' עומרים ג' לגדולים ואחד לקטנים. אבל לכאורה אי"ז כפי פשטות הכתובים ודרז"ל.

ולהעיר מרא"ע (כאן סו — בסופו): זה בדרך הסברא כי עומר לגולגולת למי שהוא גדול בשנים ולקטנים לפי אכלם.

23) ראה זח"ב פרשתנו סג, א: וכי מאן דאכיל קמצא כר. ע"ש.

24) ראה בארוכה יומא עה, א ואילך.

ועד"ז בנוגע לאכילתו: „מוצאין בו כמה טעמים", „מתהפך לכמה טעמים"[25], אין אים איז ניט געווען קיין פסולת[26], א. ז. וו. וואס דעריבער איז לא יפלא, אז דער זעלבער שיעור זאל שפייזן יעדן איינעם כדי צרכו[27] —

געפינט מען אבער ניט (מפורש), אז רז"ל זאלן מדגיש זיין אז דאס איז געווען אייגער פון די נסים שבמן, ע"ד ווי די גמרא זאגט דאס בייַ כמה ענינים שבמן, אויך בנוגע די ענינים וואס שטייען מפורש אין פסוק (ווי רש"י[28] זאגט בנוגע „המרבה" „והממעיט" — אז בייַ ביידן איז געבליבן דער זעלבער „עומר לגולגולת" — „וזהו נס גדול שנעשה בו").

מוז מען זאגן אז דאס (וואס אן עומר איז געווען גענוג סיי פאר א קטן ביותר און סיי פאר א גדול ביותר) איז ניט קיין נס (ונוסף) אין דעם מן, נאר דאס איז פארבונדן מיט דעם גדר פון „מן", מצד „טבע" המן.

ג. דער ביאור בזה:

די סוגיית הגמ' (אין מס' יומא) בנוגע מן[29] קומט אינמיטן פון די ענינים והלכות וועגן עינוי יוהכ"פ[30]. געפינט מען דארט אין גמרא ביים שיעור אכילה פון יוהכ"פ אן ענין וואס איז מעין פונעם חידוש הנ"ל ביי מן:

דער שיעור החיוב ביי אכילה ביוהכ"פ איז „ככותבת"[31], און די גמרא[32] זאגט דעם טעם „קים להו לרבנן דבהכי (בכותבת) מיתבא דעתי' בציר מהכי לא מיתבא דעתי' מיהו כולי עלמא טובא ועוג מלך הבשן פורתא".

וואס לכאורה איז דאס תמוה: וואס איז די הסברה פון דעם תירוץ? מ'קען דאך וויידער פרעגן: אויב דער שיעור ככותבת איז „מיתבא דעתי'" פון עוג מלך הבשן, דארף אויסקומען אז צוליב „מיתבא דעתי'" פון געווינלעכע בנ"א דארף זיין גענוג א קלענערער שיעור ווי כותבת; און אויב ביי כולי עלמא איז א כותבת מיתבא דעתייהו — ווי קען עס זיין אז דער זעלבער שיעור זאל פועל זיין דעם „מיתבא דעתי'" פון עוג מלך הבשן?

איז מזה גופא מוכח, אז דער שיעור כותבת וואס איז „מיתבא דעתי'" איז א שיעור וועלכער מעסט זיך ניט מיטן גודל הגוף.

[וי"ל שזהו ע"ד הידוע די שקו"ט בנוגע די שיעורים אין הלכות ודיני התורה — אז די הגדרה פון דעם שיעור קען זיין אויף צוויי אופנים: א שיעור מצטרף אדער א שיעור עצמי. ווי דער ראגאטשאווער[33] איז מאריך ביי כו"כ דינים, אנהויבנדיק פון דער פלוגתא כללית צווישן ר' יוחנן וריש לקיש[34] ביי חצי שיעור צי עס איז אסור מן התורה

25) יומא שם, סע"א.
26) שם ע"ב.
27) ראה ספורנו פרשתנו טז, טז: שיהי' הנלקט מאן לכל אחד כפי אכלו שישביע כר. ע"ש.
28) פרשתנו שם, יח.
29) עד, ב.
30) שלמדין עינוי דיוהכ"פ מעינוי הנאמר גבי מן „ויענך וירעיבך" (עקב ח, ג) — פרש"י יומא שם ד"ה ונאמר להלן, וראה פרש"י שם ד"ה עינוי בידי שמים — ואח"כ מפרשת הגמרא הפסוק (עקב שם, טז) המאכילך מן במדבר למען ענותך.

31) משנה שם עג, ב.
32) ס, ב.
33) ראה מפענח צפונות פ"ט (וראה גם שם פ"ג). וש"נ.
34) יומא עג, ב. עד, א.

— אז דאס איז א מחלוקת אין דעם גדר כללי פון שיעור האיסור:

לדעת ר"י אז חצי שיעור איז אסור מן התורה מיינט עס אז דער שיעור וואס די תורה האט גע'אסר'ט איז א „שיעור מצטרף" — ער באשטייט פון חלקים וועלכע ווערן נצטרף צוזאמען ביז צו א גאנצן שיעור, ובמילא איז אויך אויף א פחות מכשיעור איז „שמו (דהאיסור) עליו"[35] (ס'איז נאר וואס דער עונש אויפן איסור איז שייך נאר ווען ס'איז דא דער צירוף פונעם גאנצן שיעור);

אבער ר"ל האלט אז דער שיעור האיסור איז א „שיעור עצמי", און דער־פאר ווען ס'איז דא וויניקער פונעם שיעור איז „לאו כלום הוא"[35], ס'איז אויף דעם איבערהויפט ניט חל דער גדר האיסור וואס די תורה האט גע־אסר'ט[36].

ד. די סברה בזה: אין דעם חיות הנפש בגוף זיינען דא (בכללות) צוויי זאכן[37]:

א) דער חיות כללי וואס איז מחי' דעם גאנצן גוף בשווה — אין דעם חיות איז ניטא קיין חילוק צווישן דעם אופן ווי ער איז מחי' דעם ראש און ווי ער איז מחי' די אנדערע חלקי הגוף, ביי זיי אלע איז דער חיות באופן שווה. דאס הייסט, דאס וואס דער מענטש לעבט — ער איז א חי — איז גלייך אין דעם גאנצן גוף.

און כשם ווי אין דעם חיות כללי איז ניטא קיין חילוקים אין דעם זעלבן גוף צוווישן דעם מוח שבראש ועקב שברגל, ווייל דער חיות כללי איז ניט מדוד ומוגבל לויט חלקי הגוף וועלכע ער איז מחי', אזוי איז אויך ניטא קיין חילוק אין דעם חיות כללי צווישן איין גוף און א צווייטן גוף — ביי יעדן איינעם איז דער נפש וחיות הכללי דהנפש אין דעם זעלבן אופן, א נפש פון א ילד קטן „ביכולתו להחיות גופו של עוג (מלך הבשן)"[38].

ב) חיות פרטי, וואס איז אפגעמאסטן לפי תכונתו של הגוף ולפי כל חלק שבגוף — אין יעדן אבר וחלק פון דעם גוף איז דער חיות בהתאם מיט דער תכונה ומזג פון דעם חלק ואבר. אין ראש, וואס איז א מער אידעלער חלק, איז דער חיות (פרטי) אין אים מאיר מער ווי אין אנדערע חלקים ועד"ז בכל אבר ואבר לפי תכונתו[39]. און אין דעם חיות זיינען אויך פאראן חילוקים צווישן איין גוף און אן אנדער גוף.

דער חיבור פון נפש און חיות הנפש מיטן גוף ווערט אויפגעטאן ע"י אכילה, כידוע — זיינען אין דעם אויך פאראן צוויי אופני (— שיעורי) אכילה:

א) דער שיעור אכילה וועלכער איז פארבונדן מיט דעם כללות חיבור הנפש בגוף, מיטן חיות כללי, וואס טוט אויף אז דער גוף זאל זיין א „חי". און ווי־באלד אז דער ענין (דאס וואס דער גוף

35) צפע"נ מהד"ת ע, ד. ועוד. וראה בהנסמן במפענח צפונות שם.

36) ועד"ז הוא השקו"ט בשיעורי מצות — ראה לדוגמא רמב"ם ריש הל' שקלים. צפע"נ לרמב"ם שם. לקו"ש חט"ז ע' 384 ואילך. וראה בארוכה מפענח צפונות שם ס"ג. ושי"נ.

37) בהבא לקמן ראה בארוכה המשך ר"ה תרס"ג בתחלתו ותש"ח ספ"ב ואילך. ד"ה אשרנו ה'ש"ת ספ"א ואילך. ובכ"מ. וראה לקו"ש חי"ז ע' 9-148.

38) ד"ה כי עמך ה'ש"ת ספ"ו. חי"ב אינש תש"ח ס"ג. ובכ"מ.

39) ועד העקב שברגל שהוא מלאך המות שבגוף האדם החי (אדר"נ נסל"א).

איז א חי) איז ניט צונויפגעשטעלט פון „פרטים", איז מובן[40], אז די אכילה וואס טוט אויף דעם חיבור, באשטייט ניט פון צירוף פרטים נאר ס'איז א שיעור עצמי'[41], ובמילא איז אין דעם שיעור אכילה ניטא קיין חילוק צווישן איין גוף מיט א צווייטן. און דאס איז דער שיעור ככותבת וואס „קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתי" (היפך ענוי) פון יעדן איינעם אין „כל העולם כולו", אויך פון „עוג מלך הבשן". דאס איז א שיעור עצמי, אזוי ווי דער חיות הנפש, דער חיות כללי שבגוף „טיילט" זיך ניט[42].

ב) דער שיעור אכילה וועלכער איז פארבונדן מיטן חיות פרטי וואס איז אפגעמאסטן לפי כלי הגוף שלו (ולפי פרטיו), באופן — אז וואס גרעסער דער גוף איז, אלץ גרעסער איז דער שיעור מזון וואס איז נויטיק פארן חיות פרטי. און דאס איז דער שיעור אכילה וועלכער איז א „שיעור מצטרף", ווייל דער חיות באשטייט פון פרטים בכל אבר ואבר, ובמילא איז מובן אז אויך דער שיעור האכילה וואס איז שייך צו דעם חיות איז צונויפגעשטעלט פון פרטים, יעדער פרט פון דעם שיעור איז מוסיף אין דעם חיות און עס מעסט זיך בא יעדן איינעם לפי גודל הגוף (או החלק שבו) ובהתאם צום חיות הנפש שבו ופרטי.

ה. ועפ"ז יש לבאר בנוגע ל„מן":

דער חילוק פון די צוויי לשונות (ושי' עורים) וואס שטייען ביים מן — „עומר" און „עשירית האיפה" — איז: דער לשון „עשירית האיפה" איז מדגיש א שיעור ווי ס'איז א חלק פון א גרעסערן שיעור מזה — איפה (ווי רש"י[43] איז מפרש, אן איפה איז: שלש סאין כו' נמצא עשירית האיפה מ"ג ביצים וחומש ביצה[44]): משא"כ דער לשון „עומר" (סתם) איז ניט מדגיש א שיעור (וועלכער איז צונויפגעשטעלט פון פרטים — מ"ג ביצים וחומש ביצה), נאר איין „מדה".

און דאס איז דער טעם וואס אין דער פרשת המן כולה זאגט די תורה בלויז „עומר לגולגולת", „וימודו בעומר" וכיו"ב, און ערשט בסיום (— לאחרי) הפרשה איז דער פסוק מפרט דעם שיעור „והעומר עשירית האיפה הוא" — ווייל אין דער פרשה רעדט זיך (בעיקר) וועגן א שיעור העומר פון מן ניט ווי ער איז א שיעור מצטרף, נאר ווי א שיעור עצמי[45], וועלכער טיילט זיך ניט (באיכות)[46],

---

40) ראה יומא עד, ב: והאבדתי את הנפש ההיא, ענוי שהוא אבידת נפש ואי זה זה אכילה ושתי'. ובפיה"מ להרמב"ם שם פ"ח מ"א: ובאה הקבלה דבר שהנפש חלוי בו זו אכילה ושתי'. ובהל' שביתת עשור פ"א ה"ד: תענו את נפשותיכם מפי השמועה למדו . . ענוי שהוא לנפש זה הצום.

41) להעיר ממש"כ הצפע"נ (מהד"ת כח, סע"ב, הובא במפענח צפונות פ"ט ס"ג) דשיעור רביעית דם של מת „הוא דמי לנקודה לא מצטרף", וממה שהביא בהשמטות להל' מתנות עניים (ג, ר"ד) „דברי הראב"ד בהל' סומאת מת פ"ד הי"ג גבי רביעית דם דאין עליו שם נפש אא"כ מחובר", משמע דהטעם ש„שיעור רביעית דם דמי לנקודה" — לפי דרביעית דם הוא דם הנפש.

42) ומה שמ"ש „כולי עלמא סובא ועוג מלך הבשן פורתא" — יל שזהו מצד החיות פרטי שנתוסף ע"י האכילה הזו.

43) עה"פ כז, לו. וראה מכילתא עה"פ. עירובין סג, ב.

44) ומסיים „והוא שיעור לחלה ולמנחות".

45) ראה צפע"נ עה"ת פרשתנו סז, יח: המן היה רק גדר נקודות ולא שטח כלל ובלא קו וא"כ מה שייך בזה צירוף. וראה בהנסמן שם.

46) ובדוגמת ארבעים סאה דמקוה ד„השיעור הוא עצם" (ראה מפענח צפונות שם פ"ט). ולהעיר דגם המן ירד ארבעים שנה כמ"ש בפרשתנו, כנ"ל. וראה לקט פירושים כה' לתניא — אגה"ת פ"ב (קה"ת תשמ"ו) ע' קט ואילך ובהנסמן שם ע"ד השיעור

וואָרום עיקר ענינו פונעם מן איז צו אויפטאָן דעם חיבור פון עצם החיות, פונעם חיות כללי מיטן גוף (ע"ד שיעור כותבת)[47], און דער חידוש ופלא פונעם מן איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס כאָטש דאָס איז געווען א מזון וואָס האָט (אויך) געפועל'ט דעם חיבור פון חיות פרטי מיטן גוף[48], איז דאָס אַבער געווען באופן, פון און דורך דעם חיבור פון דעם חיות כללי שע"י השיעור עצמי פונעם עומר[49].

נאָר צום סוף פון דער פרשה זאָגט דער פסוק „והעומר עשירית האיפה הוא" להוסיף, אז דער מן האָט אין זיך געהאַט אויך א גדר פון „שיעור מצטרף".

וי"ל אז דער ענין איז ניט (אזוי) נוגע צו עצם אכילת המן במשך די ארבעים שנה, נאָר (דוקא) בסוף (— לאחרי) תקופה זו, בבואם אל ארץ נושבת (כדלקמן סעיף ח).

ו. ס'איז ידוע[50], אז דער מן איז געווען ניט בלויז א מזון גשמי, אויף צו משביע זיין דעם רעבון הגוף און אים מאכן פאָר א כלי־קיבול צום חיות הנפש —

וי"ל אז אי משום הא, האָט דער אויבערשטער געקענט וויזן דעם זעלבן (אדער א קלענערן) נס צו שפייזן די אידן אין מדבר דורך געבן זיי לחם מן הארץ[51] —

נאָר דאָס איז אויך געווען א רוחניות'דיקער שפייז, ווי די גמרא[52] זאָגט: „לחם אבירים אכל איש[53] — לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו". ד. ה. אז דער מן איז פאָר די אידן געווען (ניט נאָר א מזון פאָרן גשמיות'דיקן גוף נאָר אויך) א מזון רוחני פאָר דער נשמה, המחברה מיט מקורה המחי' אותה, צו פועל זיין די

דארבעים יום. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 24 ואילך ע"ד ארבעים יום דמבול. וראה לקמן הערה 63.

47) ראה מכילתא ועוד שהובאו בהערה 16. ולכאורה מ"ש שם הרא ע"ד יתובי' דעתי' הנאמר בכותבת. ולהעיר שבמכילתא וילי"ש הוא בהמשך להפסוק „וימדו בעומר" (או „עומר לגולגולת" — מכילתא דרשב"י שם, בחי' שם), ובעירובין עה"ס „והעומר עשירית האיפה הוא".

וזה שלמדין (בעירובין שם) שיעור חלה משיעור עומר דהמן, אף ששיעור המן הוא להחיות כללי, וסתם שיעור אכילה להתחייב בחלה הוא (גם) לחיות פרטי — י"ל בפשטות, דאין הלימוד ממן כ"א מהכתוב (שלח טו, כ) „ראשית עריסותיכם כדי עריסותיכם" — „שאתם לשים במדבר" (רש"י עירובין שם). אלא שמהכתוב דמן ידעינן כמה היו לשים במדבר, „עומר לגולגולת". ולהעיר מס' הפרדס לרש"י (ע' מא): וגזירת הכתוב היא דמדת העומר מתחייבת בחלה שלמדנו לחם הארץ כר' מלחם השמים כר'. ועוד ועיקר — כל החיות הפרטי לפרטיו הי' אך מהמן.

48) להעיר מחדא"ג מהרש"א יומא (עה, ב ד"ה לחם) דל„הצדיקים והיחידים שבישראל שלא שאלו אלא כדי אכילה בעלמא הי' להם המן מאכל רוחני" משא"כ לשאר העם.

49) והשלימי שהרא „עוף שמך" (פרשתנו סז, ג ופרש"י שם — מיומא עה, ב. וראה יומא שם, סע"א ואילך ובפרש"י פרשתנו שם, ח: שהי' אפשר להם בלא בשר) י"ל שהרא רק בשביל חיות פרטי, ולכן לא הי' בזה ההשוואה דהטרבה והממעיט.

*) ויש דיעות שירד להם השליו כל זמן שהמן ירד, היינו כל משך ארבעים שנה — ראה יומא עה, ב. ועוד.

50) ראה בארוכה מפרשי התורה (רמב"ן סז, ו. בחיי שם, ד. לו. כלי יקר שם, ד. ובכ"מ). מהרש"א ומפרשי הע"י יומא שם, ב. וראה זהר פרשתנו סב, סע"ב. וראה ע"ד החסידות — ספר הליקוטים (דא"ח דהצ"צ) ערך מן. וש"נ. לקו"ש חי"ט ע' 17 ואילך. ושו"נ.

51) ראה אלשיך כאן סז, ב (נג, ג).

52) יומא עה, ב.

53) תהלים עח, כה.

דביקות „וחיבור" הנשמה מיטן אויבערשטן[54].

וכשם ווי עס זיינען דאָ די צוויי חילוקים הנ"ל אין דעם חיות הגוף פון נפש החיונית, און אין דער אכילה וואָס איז פאַרבונדן מיטן חיות, כנ"ל,

עד"ז איז אויך אין חיות הנשמה, פון דער נפש האלקית בא אידן, אז ס'איז דאָ די נקודת החיות פון דער נשמה, די נקודת היהדות וועלכע איז דאָ בא יעדן אידן בשווה[55], און די „התפשטות" החיות, די כחות הגלוים פון דער נשמה, אין וועלכע עס זיינען פאַראַן ריבוי חילוקי דרגות[56].

און דאָס איז דער טעם וואָס דער עומר לגולגולת, דער מזון ברוחניות, איז געווען (בעיקר) א שיעור עצמי, וואָס איז בשווה ביי אַלע אידן[57] (און ווי דאָס איז מודגש אין דער פרשת המן, כנ"ל):

כידוע איז יציאת מצרים געווען דער זמן פון לידת עם ישראל[58] און די אַלע פערציק יאָר אין מדבר זיינען די בני ישראל געווען בכללות בדוגמת תינוק[59] (או גדול הסמוך על שולחן אביו), וואָס זיינע אַלע הצטרכות'ן ווערן באַזאָרגט דורך זיין מוטער (אַדער — אביו) — אַזוי זיינען די אידן געווען אין מדבר, אז דער אויבערשטער האָט זיי געגעבן זייערע אַלע באַדערפענישן מזון, מים, לבושים[60] וכו' — „כאשר ישא האומן את היונק"[61].

און אַזוי ווי ביי א תינוק, איז די ערשטע יאָרן נאָך זיין הולדה, איז ביי אים ניט אויף אַזויפיל ניכר די התחלקות החיות והכחות באברים — פון שכל שבראש און מדות שבלב — נאָר ביי עם איז בעיקר נרגש דער חיות כללי, וואָס איז בכל הגוף בשווה: און זיין מזון וואָס איז אים מגדל איז דער זעלבער — ער איז יונק משדי אמו און אין דעם פאַרטיקן מאכל האָט ער אַלע נויטיקע חלקי המזון (און אַלע טעמים)[62] —

עד"ז איז אויך געווען אין דער תקופה (פון מ' שנה במדבר) נאָך דער לידה פון עם ישראל, אז זייער מזון רוחני (דורך דעם מזון גשמי — מן) איז געווען בעיקר דער שיעור עצמי פון „עומר לגולגולת", וואָס איז פאַרבונדן מיט דעם חיות פון עצם הנשמה, די עצם התקשרות פון אידן מיטן אויבערשטן, וואָס איז העכער פון התחלקות המדריגות בייַ אידן (בחי' „ראש" ובחי' „רגל" וכו'): און אין דעם זעלבן מזון במשך ארבעים שנה במדבר[63] איז „מוצאים

---

54) וראה תו"א קיג, ג־ד (ומציין שם לציוני עה"ת). ספר הליקוטים שם ע' תתיא ואילך.

ולהעיר מ„חידושי גאונים" לע"י יומא שם במחלוקת ר"ע ור"י בפי' לחם אבירים („שמלאכי השרת אוכלין אותו" או לחם שנבלע ברמ"ח אברים) אם הוי גם מזון הגוף או שהי' רק מזון הנשמה. ע"ש.

55) ונוגע להלכה בדיני פקו"נ (שו"ע הל' שבת שסכ"ט. ועוד) שחיובו הוא כלפי כאו"א בשווה. ולהעיר מתניא פל"ב ד„הנפש כו' כולן מתאימות ואב א' לכולנה".

56) וראה לקו"ש ח"ז ע' 148 ואילך.

57) להעיר מפני דוד להחיד"א סוף פרשתנו (אות כב) מפי' רבינו אפרים: וימודו בעומר עמר גימט' יש נגד יש עולמות לכל צדיק וצדיק וסוד המרובה והממעיט לרמוז לכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. וראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' שנא. ספר הליקוטים שם ע' תתז. ושי"נ.

58) ראה יחזקאל מז ובמפרשים שם.

59) ראה ירמי' ב, ב.

60) ראה תענית ט, א. פרש"י עקב ח, ד. ועוד.

61) ל' הפסוק בהעלותך יא, יב.

62) ראה להלן הערה 64.

63) ע"פ המבואר בפנים (וע"פ הנ"ל הערה 46) יומתק לשון רז"ל (קידושין לח, א. פרש"י פרשתנו מז, לה): וכי ארבעים שנה אכלו והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו. דלכאורה: כלל הוא ברזל

בו״ כמה טעמים״[65].

ז. לפ״ז יש לבאר אויך אנדערע פרטים וואס מען געפינט בנוגע למן:

„וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו״, אז בא דעם ממעיט האט ניט גע־פעלט פונעם „עומר לגולגולת״ און בא דעם מרבה ללקוט איז ניט געווען מער ווי עומר לגולגולת. וואס לכאורה איז ניט פארשטאנדיק:

די סיבה פארוואס איינער איז געווען א „מרבה״ און דער צווייטער א „ממעיט״[66] איז בפשטות ווייל ביי דעם „מרבה״ איז דער מן „לחם מן השמים״, זייער טייער און דער ממעיט האט ניט געפילט כל כך דעם יוקר המן:

און ווי עס שטייט אין מכילתא[67]: „עכשיו יצא נחשון בן עמינדב וביתו ומלקט הרבה יצא עני שבישראל ומלקט קמעא״ — וי״ל אז עס איז מובן אז דאס וואס „נחשון בן עמינדב . . מלקט הרבה״ איז ניט געווען צוליב מן אלס מזון גשמי״[68], נאר דערפאר וואס דאס איז א „מזון דמלאכי השרת״. ומזה לאידך גיסא, אז דער „עני שבישראל״ מיינט מען (בעיקר) אן עני ברוחניות (אין עני אלא בדעת״[69]), וואס ביי אים איז ניט געווען עד כ״כ טייער דער מן אלס „לחם מן השמים״ און דערפאר האט ער ממעיט געווען בלקיטתו.

און אעפ״כ — „כשהן[70] באין לידי מדה נמצאו כולן שווין שנא׳ וימודו בעומר״!

נאכמער: אפילו די אידן וואס „לא שמעו אל משה ויותירו אנשים ממנו עד בוקר״[71], זיי האבן ניט געפאלגט די „מצות התלויות בו״[72], ביז אז „יצאו מן העם (בשבת) ללקוט״[73] — און דאך גע־פינט מען ניט אז עס האט ביי זיי גע־פעלט פון דעם „עומר לגולגולת״.

איז עס דאך א דבר תמוה ונפלא: וועז דער נס וואלט געווען באופן אז דער אויבערשטער האט זיי געגעבן „לחם מן הארץ״, א לחם טבעי, וואלט מען גע־קענט זאגן, אז היות מצד די לבושי הטבע זעט זיך ניט בגלוי קיין חילוק

ד.דרך המקרא כשמגיע המניז לסכום עשירית פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון האחד״ (ל׳ הרא״ש סוף פסחים), ועאכו״כ דאין מדייקים במספר ארבעים שנה שיהיו ארבעים שלימים מיום ליום (ועד״ז הקשה בתו״ת כאן פסוק לה).

אלא דמכיון דשיעור עצמי דמן שייך לארבעים שנה, מובן שגם השיעור דארבעים שנה צ״ל בשלימות.

64) ראה יומא שם עה, סע״א: והי׳ טעמו כטעם לשד השמן . . מה שד זה תינוק טועם בה כמה טעמים אף המן כר׳ מה שד זה מתהפך כר׳ אף המן מתהפך כר׳.

65) דבדבר מוגבל — אא״פ שיכלול בו כל הטעמים, ומזה מובן שהוא שיעור עצמי — בל״ג. ולהעיר מחדא״ג יומא שם ע״ב ד״ה דבר שנימות. וראה לקו״ש ח״ט ע׳ 17 ואילך ובהערות שם.

66) ראה במפרשי רש״י (סז, יז) והמכילתא (שם סז) שקו״ט אם כיוונו ללקוט הרבה טפי משיעור עומר לגולגולת וכו׳, ואם עברו על ציווי של משה בזה. ואכ״מ.

67) סז, סז. יל״ש עה״פ. וראה גם מכילתא דרשב״י שם.

68) בלקח טוב כאן „שמא יבוא נחשון כר׳ וכל גיבוריו כר״ (ועד״ז הובא בבחיי כאן סז, סז „וכל הגיבורים״). אבל עכצ״ל דאין הכוונה לגבורה גשמית, שלא זוהי חשיבות דנחשון דהמן, כ״א לגבורה רוחנית. כל׳ רז״ל רפ״ד דאבות. וראה שבת צב, א. רמב״ם הל׳ יסודי התורה רפ״ז.

69) נדרים מא, ע״א.

70) מכילתא וילי״ש שבהערה 67.

71) סז, כ.

72) ל׳ רש״י שם, ד.

73) שם, כז.

צווישן איין אידן און א צווייטן, דער־פאר באקומען דער „מרבה" און „ממעיט" במדה שווה: דא רעדט זיך דאך אבער וועגן „לחם מן השמים", וואס איז אן ענין רוחני ונסי — און ווי באלד אז ברוחניות זיינען ניכר די חילוקים ודרגות פון אידן, האבן געדארפט זיין חילוקים אויך אין מדת המן, אז ביי יעדן איינעם זאל די מידת המן זיין בהתאם צו זיין מעלה ורוחניות[74].

ולפועל איז גאר גיווען באופן הפוך — א נס גדול[75], אז ביים „מרבה" (ביי נחשון) איז גיווארן וויניקער און ביים „ממעיט" (עני בדעת) איז גיווארן מער — ביז ס'איז ביי זיי גיווען דער זעל־בער „עומר לגולגולת".

ע"פ הנ"ל איז מובן: וויבאלד די אכילה אין מדבר במשך די ארבעים שנה איז גיווען אין דעם אופן פון „שיעור עצמי" וואס איז פארבונדן מיט דער נקודת היהדות — און די נקודת היהדות איז שטענדיק גאנץ בא יעדן אידן, ביז ווי דער אלטער רבי[76] זאגט אז „בשעת החטא היתה באמנה אתו ית"" — איז עד"ז אויך דער „מזון מן השמים" וואס איז דערמיט פארבונדן, אז ס'איז ניטא אין דעם קיין חילוקים, עס קומט אן צו יעדן אידן בשווה.

ח. ע"פ כל הנ"ל וועט זיין פאר־שטאנדיק וואס דער שיעור מצטרף פונעם עומר, „והעומר עשירית האיפה הוא", שטייט ערשט בסיום (— לאחרי) הפרשה, נאך דעם ווי דער פסוק זאגט „ובני" אכלו את המן גו' עד בואם אל ארץ נושבת":

כשם ווי ביי מזון (גשמי ורוחני) זיינען דא צוויי סוגי ושיעורי מזון („שיעור עצמי" און „שיעור מצטרף"), בהתאם צו די צוויי בחינות אין חיות הנפש — עד"ז זיינען אויך אין דעם מן (דער „מזון" פון כלל ישראל בעת הולדתם והתהוותם לעם השם) גיווען די ביידע ענינים פון „שיעור עצמי" און „שיעור מצטרף" — „עומר לגולגולת" (סתם) און „עשירית האיפה".

נאר דער חילוק איז: זייענדיק במדבר, אינעם זמן פון לידת עם ישראל, כנ"ל, איז זייער „מזון" גיווען בעיקר פונעם „שיעור עצמי" שבמן, כנ"ל:

אריינקומענדיק אין א"י, „ארץ נוש־בת", וואס דעמאלט איז זייער עבודה שוין גיווען פארבונדן (ניט מיט מדבר, נאר) מיט התיישבות בארץ, כחות פרטיים, איז דער מן וואס „היו מסתפ־קין ממן שבכליהם עד ששה עשר בניסן"[77] (אדער ווי עס איז דא די דיעה אין מכילתא[78] אז „אכלו ישראל את המן . . ארבע עשרה (שנה) אחר מיתתו של משה . . שבע שכבשו ושבע שחלקו") גיווען (בעיקר) א „שיעור מצטרף"[79] וואס איז גיווען א מזון ניט (אזוי) פאר דער נקודת חיות הנשמה, מחזק זיין ביי זיי די אמונה פשוטה[80], נאר (בעיקר)

---

74) וכמו בשאר ענינים שבהמן שהיו בהם חילוקים (יומא עה, א) ד„צדיקים לחם בינונים עוגות רשעים טחנו בריחיים או דכו במדוכה", „צדיקים ירד על פתח בתיהם בינונים כר' רשעים כו'".

75) ל' רש"י כנ"ל סעיף ב.

76) תניא ספכ"ד.

77) קידושין (ופרש"י) שבהערה 63.

78) דעת ר' יוסי. ובמכילתא דרשב"י הוא בשם „אחרים".

79) ולכאורה גם בפשוטם של הענינים (ובפרט לדעת ר"י במכילתא שאכלו עוד י"ד שנה) בזמן ההוא לא הי' אכילת המן אלא בהוספה על שאר מאכלים שאכלו אז. ויהושע תיקן ברכת הארץ שבברהמ"ז (ברכות מח, ב).

80) ע"ד אכילת מצה — ראה לקו"ת צו יג, ג ואילך. ובכ"מ. וראה ספר הליקוטים שם ע' תתה ואילך.

פאָר ז ער עבודה פרטית, ווי ס׳איז פאר־בונדן מיט דער כניסה לארץ והת־יישבות אין ארץ[81].

ט. פון דעם נעמט מען ארויס די הוראה לכאו״א:

תורה ווערט אָנגערופן „לחם״[82], און די צוויי בחינות „לחם״ שבתורה — לחם מן השמים און לחם מן הארץ — זיינען חז״ל מבאר אז זיי ווייזן[83] אויף נגלה דתורה און פנימיות[84] התורה.

מ׳קען דאָך ביי זיך טראָכטן: לכאורה, מ׳האָט צו טאָן מיט א אידן וואָס איז ערשט „געבאָרן״ געוואָרן, ער הויבט ערשט אָן נתקרב ווערן צו אידישקייט — איז דאָך געגנג אז מ׳זאָל אים געבן לע״ע נאָר „לחם מן הארץ״, נגלה דתורה; אָדער אפילו אויב מ׳זאָל אים געבן „לחם מן השמים״, איז ער אָבער ניט ראוי צו דעם שיעור שלם פון „לחם מן השמים״ — מ׳וועט אים געבן נאָר א „כמות קטנה״ פון פנימיות התורה.

ווער רעדט נאָך איינער וואָס איז נאָך ניט נתקרב געוואָרן צו אידישקייט, נאָכ־מער, אָזא וואָס איז עלול חס״ו צו מזלזל זיין אין דעם מן — לחם מן השמים — וואָס מ׳וועט אים געבן, איז דאָך זיכער ניט כדאי אים צו געבן לע״ע „לחם מן השמים״, פנימיות התורה, וע״כ — מדתה בשלימות.

אויף דעם האָט מען די הוראה פון „פרשת המן״, אז דאָס דארף געגעבן ווערן צו יעדן איינעם, ניט קוקנדיק אין וועלכן מצב ער איז, אויך אפילו צו אזא וואָס איז (לע״ע) עובר ר״ל על ציווי ה׳.

וי״ל: שאר חלקי התורה, וואָס זיינען פאַרבונדן מיט די כחות הגלוים של הנשמה, דארף מען אמאל קלערן און גוט וויסן מצבו צי יענער איז שוין שייך צו דעם פרט און צי ער איז א כלי ראוי דעם פרט צו מקבל זיין, וכו׳.

בנוגע אָבער צו לחם מן השמים, פנימיות התורה, אָט די ענינים ווועלכע זיינען פאַרבונדן מיט דער נקודת היהדות פון א אידן — ד. ה.: די יסודות התורה[85], ווי אמונת ה׳ ואחדותו[86] (און די אָנדערע עיקרי הדת, וע״ד ווי דער רמב״ם[87] רעכנט אויס די י״ג עיקרים[88]) — פסק׳נט אפ תורה[89] אז יעדער איי־נער[90] איז שייך לזה און איז שייך צו דעם „שיעור עצמי״ — „עומר לגול־גולת״, דער קטן שבקטנים במדריגה הרוחנית ביז דעם גדול שבגדולים —

וואָרום דאָס איז פאַרבונדן מיט דעם עצם פון (שם) ישראל, ווי דער רמב״ם

---

81) להעיר משי״ת עה״ת שם (נז, ג) דאחרי מות משה לא היו טועמים כי אם מן . . אחרי מות משה לא נתוסף שום דבר אלא אדרבה גרעו כר.

82) ראה שבת קכ, א. חגיגה יד, א. הקדמת תקו״ז (א, ב). ובכ״מ.

83) מאמרי אדה״ז — הנחות הר״ם ע׳ עז־עח. סה״מ תקס״ח ע׳ מ. ועוד. תו״ח פרשתנו שה, ב. ד״ה והי׳ כי תבוא תרס״ו. אר״ע אשריכם ישראל תרס״ז. וראה בפרטיות לקו״ש ח״ט שם. ושנ״ב.

84) ראה זח״ב קפג, ב.

85) ראה לקמן ע׳ 122 ואילך ע״ד לימוד ספר הרמב״ם על הסדר, מתחיל מהל׳ יסודי התורה, אשר כשמן כן הן — יסודי התורה (ידיעת ה׳ וכר). ע״ש.

86) ראה אגרת המחבר (שלפני הקדמת) החינוך, ששת המצות — להאמין בשם, שלא להאמין בזולתו, ליחדו, כר — „שחיובן תמידי לא יפסק מעל האדם אפילו רגע בכל ימיו״.

87) בפיה״מ סנהדרין הקדמה לפ׳ חלק.

88) להעיר מאלשיך פרשתנו שם (נד, א ואילך) שהמן בא לתקוע בלבנו האמונה בהי״ג עיקרים. ע״ש.

89) ראה לקו״ש ח״ד ע׳ 1040 בהערה.

90) דהמאור שבה מחזירו למוטב (איכ״ר בתחלתו. ירושלמי חגיגה פ״א סה״ז ובקרבן העדה שם. ע״ש).

זאגט[91] „כאשר יאמין האדם אלה היסודות כולם ונתברר בה אמונתו בהם הוא נכלל בכלל ישראל"[92], וואס דער „ביירור" פון דער אמונה אין די אלע יסודות כדבעי ווערט דורך דעם לימוד פון פנימיות התורה ווי דאס איז נתגלה געווארן בהבנה והשגה: און יעדער איינער קען דאס מקבל זיין, במילא איז יעדער איינער וואס האט די מעגלעכקייט דערצו, מוז מען דאס אים געבן.

יוד. יו"ד שבט, דער יום ההילולא פון דעם רבי'ן נשיא דורנו פאלט אויס בכמה שנים (ווי בשנה זו) אין דער וואך פון פ' בשלח. וואס דערפון איז פאר־שטאנדיק אז „מעשיו[93] ותורתו ועבודתו" של בעל ההילולא האבן א שייכות און זיינען מרומז בפרשתנו.

זעט מען אז דאס איז געווען פון די עיקרי העבודות פון דעם בעל ההילולא — א) יפוצו ב) מעינותיך ג) חוצה[94].

לכאורה, ווי‌באלד עס רעדט זיך וועגן א איד‌ן וואס גיט‌פינט זיך אין חוצה, קען מען טראכטן אז פאר אזא איד‌ן איז גענוג ווען מ'גיט אים מים וועלכע מ'האט גענומען פון א נהר וועלכער קומט פון דעם מעין, עס איז ניט נויטיק צו אים ברענגען דעם מעין אליין.

אויף דעם האט מען די הוראה ברורה, אז די מעינות עצמם דארף מען ברענגען אין חוצה. און נאכמער: עס איז ניט גענוג צו געבן אים נאר טיפין פון דעם מעין, נאר עס דארף זיין באופן של הפצה, א שיעור שלם.

וכנ"ל אז מ'גיט יעדן איינעם אן „עומר לגולגולת" פון „לחם מן השמים", ביז אז יענער פילט אויך ווי „טעמו כצפיחית בדבש"[95], ווי מ'קען האבן דערפון א תענוג והכי נעלה.

און על ידי זה וואס מ'גייט בדרכיו „אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו נצח סלה ועד"[96], איז מען ממהר דעם קיום ההבטחה פון מלכא משיחא[97], בהיכלו של משיח, אז ע"י הפצת מעינות הבעש"ט חוצה איז „קאתי מר", דא מלכא משיחא, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ בשלח (י"א שבט) תשמ"ה, י"ט כסלו תשט"ז)

---

91) בפיה"מ שם בסופו לאחרי שמפרט כל הי"ג עיקרים.

92) בתרגום קאפח: וכאשר יהיו קיימים לאדם כל יסודות הללו ואמונתו בהם אמיתית הרי הוא נכנס בכלל ישראל.

93) אגה"ק ביאור לסי' זך (קמז, סע"א).

94) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1119 ואילך. ח"ה ע' 432 ואילך. חט"ז ע' 282 ואילך. ושו"נ.

95) טז, לא.

96) אגה"ק סי' זך (קמו, א).

97) להבעש"ט — כמ"ש הבעש"ט באגרתו הידועה (נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ).